

UrbaKnow, “*Blurred Borders: Urbanization, Knowledge-Policy and Cross-Disciplinary Interaction for Sustainable Cities*” (CIENS: TØI, NIBR, UiO/SUM). RCN/Miljøforsk-project

tøi ····· Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning
····· Institute of Transport Economics
····· Norwegian Centre for Transport Research

 CIENS
Oslo Centre for Interdisciplinary
Environmental and Social Research

UiO : **Senter for utvikling og miljø**
Universitetet i Oslo

NIBR
By- og regionforskningsinstituttet
**HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS**

Kunnskapstradisjoner og profesjoner i norsk byplanlegging 1900 til i dag

Ciens Frokostseminar 1. mars 2017

Ragnhild Skogheim

NIBR

Norwegian Institute for Urban
and Regional Research

OSLO AND AKERSHUS
UNIVERSITY COLLEGE
OF APPLIED SCIENCES

Spørsmål

- Hvilke kunnskapsformer og profesjoner har preget norsk byplanlegging i ulike perioder
- Samarbeid og konkurranse mellom ulike profesjoner(arbeidsdeling og kniving om posisjoner)
- Hva skiller dagens byplanlegging fra tidligere tiders byplanlegging?

Kunnskapstradisjoner

- Byplanlegging er et felt som består av en rekke aktører. Disse representerer ulike kunnskapstradisjoner, fagbakgrunn, interesser og posisjoner
- Det betyr at makt gjør seg gjeldende i profesjoners virksomhet (for eksempel i arbeidsdelingen mellom profesjoner)
- Kunnskap er kontekstuell, varierer i tid og rom, og er knyttet til verdier og normer

Sosiale forhold og profesjonenes rolle

- Rundt 1900 var Oslo preget av sterk befolkningsvekst og elendige boforhold og levekår. Noe måtte gjøres!
- Ingenører og medisinere (også kalt hygienikere) hadde ansvar for tekniske og helserelevante problemer. Planlegging og formgivning var arkitekters særlige ansvar
- Byplanlegging ble rundt 1900 preget av et visst motsetningsforhold mellom arkitekter og ingeniører (mellom det tilbakeskuende og det fremtidsrettete, slik ingeniører betraktet det)

Samarbeid og konkurranse

Slik formulerer en ingeniør seg i forbindelse med en reguleringskonkurranse i Bergen I 1909:

“det er spesielt iøynefallende, hvorledes de æstetiske hensyn er gitt en urimelig bredde paa bekostning av de praktiske og økonomiske krav”

(Arkitektur og Dekorativ Kunst 1909)

Samarbeid og konkurranse

Ingeniør Svane hevdet at arkitekter hadde liten forståelse for hygieniske/tekniske krav, *“ja endog blir hygieniske regler ofte tilsidesatt til fordel for estetiske eller ”morsomme” facader. Vi er fristet til å ta med at også en bolig maa være omgitt av tør luft”*

(“Bygningshygiene – boliginspektionens teknisk-hygieniske oppgave”, i Boligsak for By og Bygd, Årg. 2, hæfte 3-4)

Samarbeid og konkurranse

Den nevnte Svane mente at:

arkitekter, med sin hang til “krimskrams”, tårn, spirer og portaler – som fordyret småkårsfolks boliger – burde settes på sidelinjen mens medisinere og ingeniører burde samarbeide tett (Byggekunst 1919)

Arkitektenes inntogsmarsj

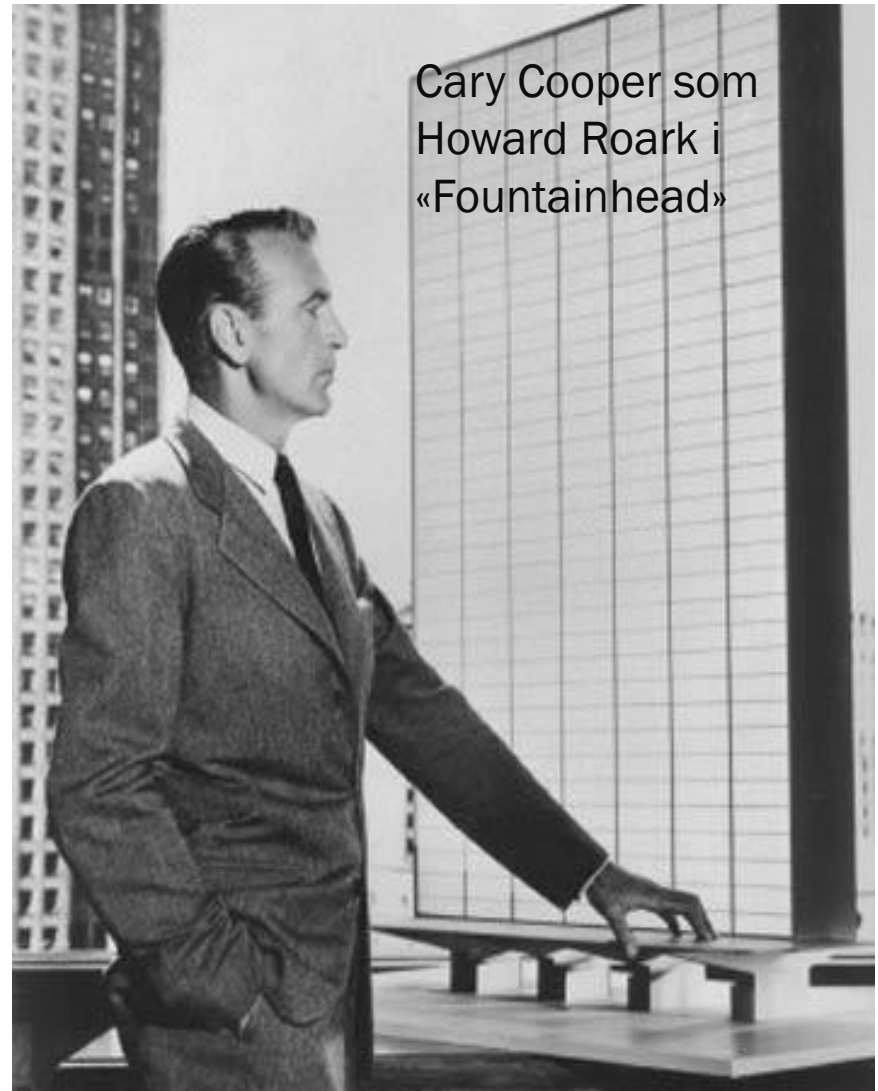
- Boligreformarbeid, som inkluderte boliginspeksjoner og opplysningsarbeid, ble et viktig fellesområde mellom de tre profesjonene
- Harald Hals fikk en nøkkelrolle i boligbygging, planlegging og byutvikling i Oslo fra 1914-1947, blant annet som reguleringsjef (1926-1947)
- Hans syn på planlegging var at ethvert kultivert samfunn lager planer for å ivareta grunnleggende samfunnsfunksjoner:

«Planlegging er en absolutt betingelse for et lands lykkelige framtid og trivsel»

Etterkrigsårene: arkitektenes æra

- Etter 2. verdenskrig var det et akutt behov for å bygge opp byer og steder som ble bombet eller brent under krigen. Dette krevde planlegging og ekspertise
- «Brente steders regulering» ble en viktig institusjon for kunnskapsutvikling og for planlegging på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå
- Gjenreisning og planlegging involverte også ingeniører, økonomer, geografer og andre, men byplanprofesjonen som sådan var arkitektprofesjonen

Cary Cooper som
Howard Roark i
«Fountainhead»

Etterkrigsårene: vekk med det gamle, velkommen til den moderne tid!

Velstandsutvikling

- Folk flyttet fra trange og dårlige boliger i sentrum, til drabantbyer med gode boliger, preget av lys, luft og grønne omgivelser
- Også sentrumsområder skulle moderniseres, men de fleste planene ble ikke realisert. Enerhaugen ble et vendepunkt

Miljøvern og interesse for historiske omgivelser var på vei inn

Riv røkla eller ta vare på eksisterende kvaliteter

Byplanlegging i det 21. århundre

- Arkitektprofesjonens posisjon/maktbase i byplanlegging er blitt endret/svekket sammenliknet med Hals sin tid og frem til ca 1980
- De siste ti-årene har private aktører (utbyggere, eiendomsbesittere etc) fått en stadig mer fremtrende rolle bolig- og byutviklingsprosjekter
- Kommunen er avhengig av private aktørers penger (finansiering av større byutviklingsprosjekter), noe som gir dem vesentlig innflytelse når det gjelder *hvor, når og hvordan* byen utvikles
- Det må imidlertid sies at det er en gjensidig avhengighet mellom lokale myndigheter og private aktører i dagens samstyringsformer (urban governance) (Dette understrekes av repr for PBE i intervju med forskergruppa)

Byplanlegging i det 21. århundre: noen utsagn fra intervjuer

«»Fortetting er bra, men de er i det store og hele utbyggerstyrt, derfor blir bygningene høye og områdene mellom dem blir ofte skyggelagte og med få grøntområder. Derfor burde samfunnsvitere vært mer involvert for å analysere uønskete konsekvenser av fortetting» (arkitekt/planlegger)

«Utbyggerne har de senere årene lagt mye av premissene i byutviklingen. Mange av disse er flinke og profesjonelle. Men i halvoffentlige selskaper skal eierne egentlig representere fellesskapet, men så plutselig opptrer de som private selskaper.» (repr. for kulturminneforvaltningen)

Byplanlegging i det 21. århundre: noen utsagn fra intervjuer

«Byutviklingsdebatter domineres av noen få enkeltpersoner, det være seg «urbanister», politikere eller prominente arkitekter» (arkitekt)

«Markedet er viktig, spesielt i tider med lav aktivitet i boligbyggingen, men politikere må ta et større ansvar for boligbyggingen, kan ikke overlate alt til markedet»

(repr for boligbyggere)

Noen spørsmål til slutt

- Hvordan utvikle/styrke samarbeid på tvers av profesjoner/disipliner/yrkesgrupper og sektorer? Hva representerer barrierer for å få til mer samarbeid?
- Hvem ivaretar fellesskapsinteressene i en tid preget av utbyggingspress – og der ting skal skje raskt?
- Hvordan få til det som må være et overordnet mål i byutviklingen, skape attraktive og levedyktige byer for byens befolkning?